

KISS MÁRTON

*Csigó Lajos (1886–1930) kataszteri tisztviselő életútja**

Családi háttere és születése

Csigó Lajos (Ludovicus Carolus Michael) 1886. október 15-én született Pécsen, apja Csigó János alapítványi ügyvéd és híres szőlősgazda, anyja pedig Skála Szeréna (Serephina) volt.¹ Felmenői között találhatjuk azt a Skála Vencelt (1826–1917), aki 1879 és 1893 között állt a pécsi helyszínelési felügyelőség élén.² Testvérei közül érdemes megemlíteni Károlyt, aki később jelentős katonai karriert futott be a háborúban és a két világháború közötti hadseregben is.³

Középiskolai tanulmányairól a ciszterci rend pécsi római katolikus főgimnáziumának értesítője tudósít, amelyben végigkövethetjük az ifjú útját.⁴ Ezt az iskoláját 1896-ban kezdte meg, eredményeit tekintve átlagos diák volt. Két évvel később jegyei megváltoztak, az eredményei folyamatosan romlottak. Hatodik osztályban már nem tudott kiváló eredményt elérni egyetlen tárgyból sem, több tantárgyból közepes osztályzatot kapott, majd a hetedik osztály megismétlésére kötelezték 1903-ban. A küzdelmes idők után sikeres érettségi vizsgát tett 1905. június 9-én, ami biztosította a felsőfokú oktatásban való részvételét. Az iskolai értesítő szerint Csigó Lajos vasúti tanfolyamot jelölt meg „választott tudományszakjának”, vagyis továbbtanulási céljának. Életének ala-

kulása rámutat arra, hogy az egyéni ambíció és belátás sokszor eltért a család vélt vagy valós társadalmi pozíciójától és elvárásától.⁵

E helyen érdemes lehet kitérni a családi fészekre is, ahonnan Csigó Lajos elindult. Az anyakönyvek tanúsága szerint a család Pécsen, a Kispiac 2. (ma Jókai tér 5.) alatt élt. Erre bizonyíték, hogy Skála Szeréna ezt az ingatlant birtokolta apja közreműködésével.⁶ A mai viszonyokat figyelembe véve elmondható, hogy a rokonság a korabeli Pécs egyik legfontosabb utcája mentén élte életét, viszonylagos közelségben egymáshoz. Az 1870-es években emelt épület a mai napig műemléki védelmet élvez, így megcsodálható a belvárosban.⁷

■ Csigó Lajos szülőháza napjainkban (a szerző felvétele)

* A tanulmányhoz szükséges kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg. Ezúton szeretném megköszönni a segítséget Reisz T. Csabának (MNL OL), Török Enikőnek (MNL OL), Bósz Attilának (MNL BaML), Nagy Imre Gábornak (MNL BaML) és Papp Rolandnak (Biokom Nonprofit Kft.), amivel hozzájárultak tanulmányom megírásához.

1 Csigó Lajos születési bejegyzése. Magyar Nemzeti Levéltár (= MNL) Baranya Megyei Levéltára (= BaML), IV. 1419. Pécs város felekezeti anyakönyvi másodpéldányainak levéltári gyűjteménye. R.k. székesegyházi plébánia, 1827–1895, 1886. év.

2 KISS MÁRTON: Skála Vencel (1826–1917) emlékezete. Egy „bohém” mérnök útja a földméréstől a városi polgársáig. *Catastrum*, 7. (2020) 3:29–38.

3 *A volt magy. kir. pécsi 19. honvéd gyalogezred és alakulatainak [...] története*. Szerk.: LÉGRÁDY ELEK. Pécs, 1938. 478.

4 *A Zircz-ciszterci rend pécsi róm. kat. főgimnáziumának értesítője az 1896–1897-ik iskolai évről*. Pécs, 1897. Az 1897–1898. tanévtől: *A ciszterci rend pécsi római katolikus főgimnáziumának értesítője az ...-ik iskolai évről*. Pécs, 1898–1905. 1900-tól szerk.: VASS BERTALAN.

5 *A ciszterci rend pécsi római katolikus főgimnáziumának értesítője az 1904–1905-ik iskolai évről*. Szerk. VASS BERTALAN. Pécs, 1905. 93.

6 PESTI JÁNOS: *Pécs utca nevei 1554–2004*. Pécs, 2013. 259., MADAS JÓZSEF: *Pécs-belváros telkei és házai*. Pécs, 1978. 218.

7 <http://www.muemlekem.hu/muemlek/show/1710> (utolsó hozzáférés: 2020. október 20.).

Egyetemi élet és szolgálatvállalás

Csigó Lajos az egyetemi tanulmányait a pécsi püspöki jogi líceumban kezdte meg az 1905–1906. tanévben. Jogi stúdiumai mellett több hallgatói szervezetben is megtalálhatjuk a nevét. Ellenőrként tagja volt a Pécsi Jogász-Segélyezőegyletnek, amely a város több prominens személyétől kapott adományokat a rászoruló jogászok anyagi támogatására.⁸ 1909-ben a Pécsen tartott „Országos diákkongresszus” szervezői között szerepelt mint a vigalmi bizottság tagja.⁹ A szolgálati táblázata tanúsága szerint összesen hét félévet tanult a líceumban, ennek során egy alapvizsgát tett le. Az iskola félbehagyása után Csigó az apja közreműködésével a pécsi alapítványi ügyészségnél helyezkedett el ügyvédi írnokként.

Joghallgató korában egy kisebb incidenst is feljegyeztek vele kapcsolatban. 1911 májusában összetűzésbe keveredett Dementity Pállal, a pécsi 19. honvédgyalozezred zászlóaljdobosával, aki italosán rátámadt Csigó Lajosra és a közbelépő rendőrré.¹⁰

Jogi tanulmányai és ilyen jellegű munkavégzése után 1912 végén a 11. pécsi földmérési felügyelőségnél találhatjuk meg a nevét.¹¹ Hivatali életének rekonstrukciójához a legjobb forrást, a „Szolgálati és minősítési táblázatát” hívhatjuk segítségül.¹² A december 2-án letett esküje után Csigó Lajos ideiglenes felmérési gyakornokként helyezkedett el a földmérési szolgálatban.¹³ Először irodai munkákat bízta rá, 1914-ben aztán a részletes felméréshez osztották be segédnek. Beszédesebbnek tűnik Ruttkai Vilmos felmérési felügyelő közlése, miszerint a munkatárs „Kissé nehéz felfogású a helyszíni

munkálatoknál, de ezt a fogatkozását szorgalmával igyekszik pótolni”.¹⁴ Értékelésénél mindvégig ezt az álláspontot tartották fenn róla, de ez nem véletlen: egy jogi képzettséggel bíró személy nem rendelkezhetett azzal a műszaki tapasztalattal, mint amivel egy végzett mérnök. A hivatalba való beleszokás fázisát

■ Csigó Lajos esküokmánya 1912-ből (MNL OL, S 92. - No. 25/2. fol. 74.)

8 A Pécsi Püspöki Joglyceum Évkönyve az 1906/7-iki tanévről. Pécs, 1907. 108.

9 Az 1909. november 25–28-ig Pécsen tartandó országos diákkongresszus naplója. *Egyetemi Lapok*, 22. (1909) 13:4. (nov. 25.).

10 Ha a káplár úr részeg. *Pécsi Közlöny*, 18. (1911) 86:5. (máj. 6.); Támadás a siklósi-utcában. *Dunántúl*, 1. (1911) 33:4. (máj. 6.).

11 Hivatalos rész. *Budapesti Közlöny*, 46. (1912) 275:1. (dec. 3.); Kinevezések a pécsi felmérési felügyelőségnél. *Pécsi Napló* (= PN), 21. (1912) 276:2. (dec. 4.); Kinevezések. *Pénzügyi Közlöny*, 39. (1912) 33:1666. (dec. 10.) szerint a rendelet november 24-én kelt, tehát december 1-jétől nevezték ki.

12 REISZ T. CSABA: A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. *Törzskönyvi lap, szolgálati és minősítési táblázat. Catastrum*, 4. (2017) 2:29–48.

13 Életére I. az Országos Földméréstani Intézet iratai között fennmaradt minősítési lapokat: MNL Országos Levéltára (= OL), S 92 Az Országos Földméréstani Intézet vegyes iratai (= S 92), Régi szolgálati és minősítési táblázatok, C, D, E, F nevéek, No. 25/2. (=No. 25/2.), Az állami földmérés törzskönyvi lapjai, 1925–1936. (= No. 26.).

14 MNL OL, S 92. - No. 25/2. fol. 72.

azonban önhibáján kívül nem tudta folytatni: 1915-ben sok más honfitársához hasonlóan megkapta behívóját a hadsereg kötelékébe.

Küzdelem a Nagy Háborúban

A világháború elhúzódásával a társadalom egyre szélesebb rétegei kerültek kapcsolatba a katonai eseményekkel. Ez alól az állami hivatalnokok sem voltak kivételek, akik közül többen saját maguk vagy családtagjuk révén érintetté váltak.¹⁵ A földmérési felügyelőség először 1915-ben nyilatkozott meg a kérdésben a *Kataszteri Közlöny* hasábjain. Itt egy részletekbe menő felsorolást közöltek a hadseregbe bevonuló munkatársokról, akiknek száma meghaladta a 400-at. A szerzők jelzik azonban, hogy ez nem a teljes létszám, mivel

az alacsonyabb beosztású dolgozókat nem vették bele a számításba.¹⁶

Az év végén a *Kataszteri Közlöny* szerkesztői igyekeztek egy albumot létrehozni a háborúban elesett vagy eltűnt kataszteri munkatársokról, amihez anyagokat vártak a felügyelőségektől.¹⁷

Csigó Lajos egyike volt azon 13 személynek, akik a 11. felügyelőségből (Pécsről) a hadsereghez kerültek. Ő népfelkelő közlegényként a pécsi 19. népfelkelő ezredhez vonult be 1915 februárjában.¹⁸ A szolgálati táblázat szerint itt 40 hónapot szolgált, egészen 1918. december 11-éig, amikor visszakerült a felügyelőség állományába.¹⁹ Ezredének harcairól a helyi közönséget tájékoztató *Pécsi Napló* is beszámolt, mégpedig Csigó egyik levelének felhasználásával. Ebben tudatta családjával, hogy a háború

■ Pécs az 1920-as években (MNL BaML, XV. 41. Pécs város képeslapgyűjteménye)

15 Hasonló élettörténetre kitűnő példa: ZÁVOCZKI ADRIENN: *Kataszteri mérnökök az I. világháborúban*: Kollányi Boldizsár. *Catastrum*, 2. (2015) 2:31–37.

16 A hadbavonult felmérési tisztviselők. *Kataszteri Közlöny* (= KK), 24. (1915) 7-8:144–151.

17 A harcban elesett vagy eltűnt m. kir. felmérési tisztviselők albuma. *KK*, 24. (1915) 11-12:217–218.

18 MNL OL, S 92. - No. 26/1. 109.

19 MNL OL, S 92. - No. 26/1. 109.

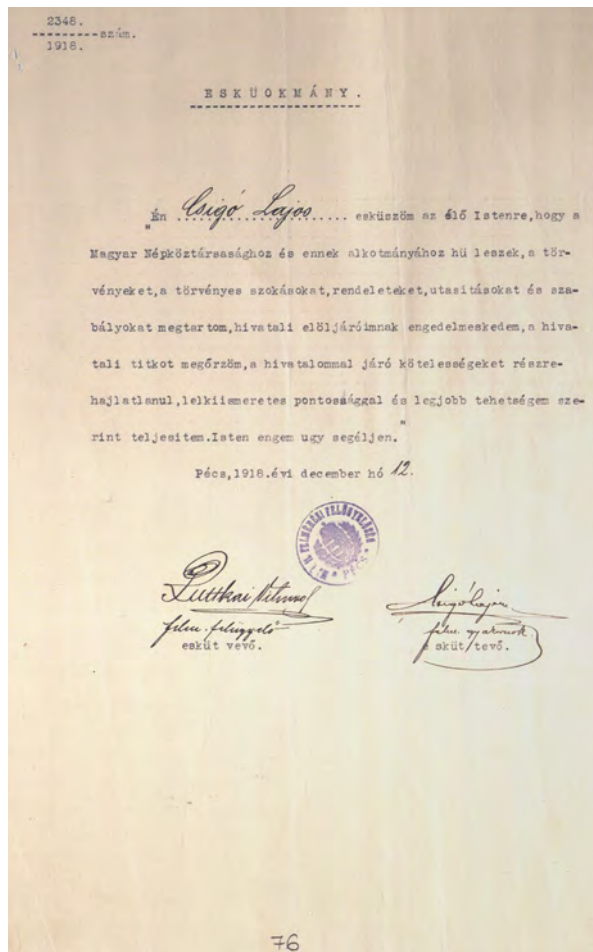
a Bug és Dnyeszter közé sodorta őket, ahol többször is meg kellett ütközniük a számbeli fölényben lévő orosz katonasággal. Csigót pedig az itt tanúsított hősiességéért azonnal zászlóssá nevezték ki.²⁰

Csigó Lajos a háborús küzdelmek során több kitüntetést is elnyert. 1917-ben az 1. osztályú ezüst vitézségi érmet ítelték oda számára a hadszíntéren tanúsított helytállásáért.²¹ Egy évvel később megkapta a 3. osztályú katonai érdemkeresztet az „ellenség előtt tanúsított vitéz magatartása elismeréséül”.²² A harcok során egyre magasabb rendfokozatba lépett ezredében, közlegényből egészen a főhadnagyságig jutott 1918-ra.²³

A viharos időszak (1918–1921)

A háború után Csigó Lajos felmérési gyakoronkként visszakerült a pécsi kataszteri felügyelőséghez. A visszatérésről hivatali esküje tanúskodik, amelyben a Magyar Népköztársasághoz és alkotmányához fogadott hűséget.²⁴ A pécsi földmérési felügyelőség adminisztrációja gyorsan visszafogadta a régi munkatársat, így már az 1919 elején arcképes igazolványt kérvényeztek a helyi MÁV Üzletvezetőségtől.²⁵

A szolgálati táblázat szerint 1919 második felében újra katonai szolgálatba lépett a Dunántúlon. A Horthy Miklós vezetése alatt álló „Nemzeti Hadsereg” kötelékébe viszonylag korán, már augusztus 13-án bebocsátást nyert. Katonai szolgálata miatt a hivatal egy hónappal később kérvényezte az őt megillető régi illetmények beszüntetését és redukálását.²⁶ Itt több mint két évig szolgált egészen 1921. augusztus 31-ig, másnap véglegesen visszatért a földmérés állományához.²⁷

■ Csigó Lajos esküje 1918 végén (MNL OL, S 92. - No. 25/2. fol. 76.)

Távozását indokolhatta, hogy szülővárosa a háború után szerb csapatokat szállásolt el, amelyek hamarosan a hatalmat is átvették. A hivatal a helyzet ellenére tovább is üzemelt, de érthetőnek tűnik, hogy Csigó Lajos – a háborús veterán – inkább távol akart lenni a várostól. A szerb csapatok kivonulása után ő is visszatért Pécsre, hogy tovább folytassa munkáját a hivatalban. 1920-ban megtalálhatjuk a nevét az *Új-Somogy* folyóirat hasábjain, ahol

20 Előléptetés a hadszíntéren. *PN*, 24. (1915), 227:4. (okt. 6.), *KK*, 24. (1915) 7–8:216.

21 *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára - Személyes Ügyek* (= *RK*), 44. (1917) 46:804. (ápr. 7.).

22 *RK*, 45. (1918) 89:2557. (júl. 6.).

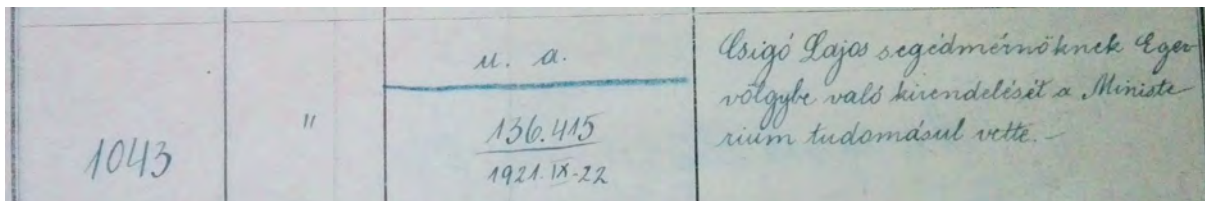
23 Hadnagyi kinevezéséről: *RK*, 43. (1916), 166:3174. (dec. 28.), főhadnagyi kinevezéséről: *RK*, 45. (1918) 165:4748. (nov. 9.), sajtóhíre: *PN*, 27. (1918) 265:4. (nov. 27.).

24 MNL OL, S 92. - No. 25/2. 77.

25 MNL BaML, VI. 181. Pécsi Állami Földmérési Felügyelőség (1851–1867: Pécsi Felmérési Felügyelőség; 1945-től: Állami Földmérés 11. számú Felügyelősége) iratai (= VI. 181), b. Szervezeti iratok. Iktatókönyv (= Iktatókönyv) 1919, 29. bejegyzés (jan. 6.).

26 MNL BaML, VI. 181, b. Iktatókönyv 1919, 792. bejegyzés (szept. 19.).

27 MNL OL, S 92. - No. 25/2. 68–69.

■ Csigó Lajos bejegyzése a kataszteri felügyelőség iktatókönyvében (MNL BaML, VI. 181 b.)

lejelentkezésre keresték őt a Tiszti Igazoló Bizottságtól. Ez személyével kapcsolatban tovább növelte a zavart, amely véglegesen csak a kataszteri szervezethez való visszatérések oldódott föl.²⁸

Az első évében ismét az irodai munkálataknál alkalmazták, azonban Ruttkai Vilmos műszaki főtanácsos nem volt megelégedve munkájával és gyenge tisztviselőnek nevezte.²⁹ Nem meglepő, hogy a következő évben Csigó Lajos örömmel fogadta el a 19. (pápai) felügyelőség felkérését, hogy segítsen a Vas vármegyei Egervölgy felmérési munkálatainál.³⁰ E „rendkívüli tevékenységért” 3500 koronával jutalmazták, majd visszahelyezték eredeti állomáshelyére.³¹

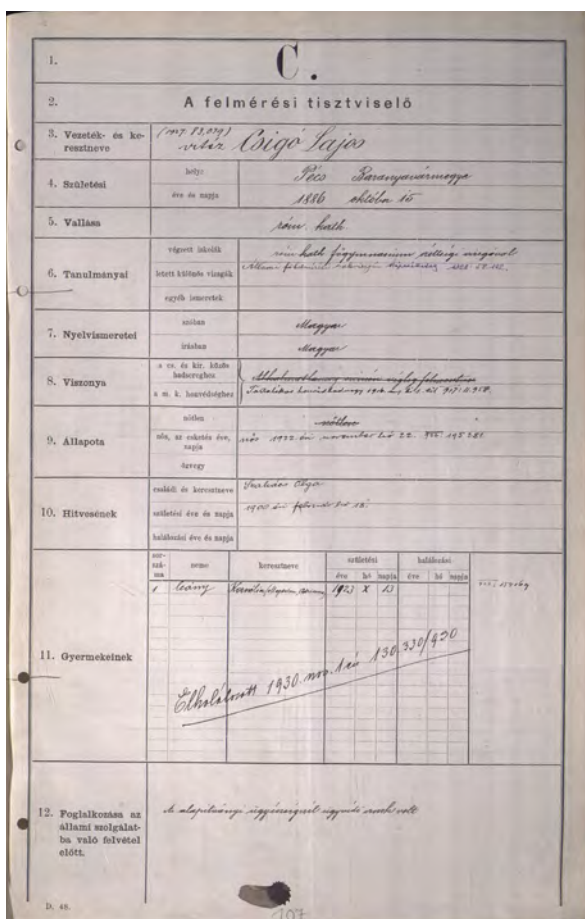
A pécsi felügyelőség mérnökeként (1922–1930)

Hivatali pozíciójának birtokában Csigó Lajos is a családalapítás gondolata foglalkoztatta. Nem sokkal visszakerülése után, 1922 novemberében házasságot kötött Szakács Olgával a Tolna megyei Mórágyon. A házasságból egy gyermek született egy évvel később (1923. október 13-án), Kornélia Magdolna Adrienne.³²

Minősítési táblázatából izgalmas képet kaphatunk Csigó Lajos munkájáról, valamint a különböző tisztségviselőkhöz fűződő viszonyáról. A már említett Ruttkai Vilmostal a többéves közös munka ellenére sem sikerült jó viszonyba kerülnie, aki állandóan alkalmatlannak nyilvánította Csigót. Ez a helyzet 1923-ig állt fenn, amikor új vezetője lett a pécsi

felügyelőségnek Schönér Hugó személyében. Értékelése szerint Csigót „igen szorgalmas és pontos tisztviselőnek” ismerte meg, bár itt nem részletezi annak mérnöki munkásságát.³³

Ezután főként Makay Gyula műszaki főtanácsos értékelte Csigó munkáját. 1924. évi értékelésében kifogásolható munkateljesít-

■ Csigó Lajos szolgálati lapjának első lapja (MNL OL, S 92. - 26/1. fol. 107.)

28 *Uj-Somogy (= US)*, 2. (1920) 21:3. (márc. 21.).

29 MNL OL, S 92. - No. 25/2. 72.

30 MNL OL, S 92. - No. 25/2. 72., No. 26/1. 112.

31 MNL BaML, VI. 181. b. Iktatókönyv 1919.

32 MNL OL, S 92. - No.26/1. 107.

33 MNL OL, S 92. - No.25/2. 77.

■ Pécs az 1930-as években (MNL BaML, XV. 41. Pécs város képeslapgyűjteménye)

ményű, de szorgalmas és kinevezésre méltó emberként jellemezte beosztottját. 1926-ban külön kiemeli a minősítés, hogy éves munkája sok tekintetben hibás volt, ezért magatartásának eddigi példás minősítését az osztályvezető írásbeli beadványának hatására II. osztályúra (kifogástalanra) változtatta. Ennek okára a minősítési táblázat későbbi bejegyzése utal, ahová a személyzet megrovásait írták. Eszerint 1926-ban a Tolna vármegyei Diósberény felmérésénél olyan felületes, gyarló és elnagyolt munkát végzett, hogy megbüntetését indítványozták. A következő időkben főként irodai munkára tartották alkalmasnak, természetesen munkatársi közreműködéssel.³⁴

A sokáig tartó, több esetben hadi szolgálattal megszakított hivatali útját 1928-ban tudta folytatni, amikor az állami földmérés tisztviselői számára rendszeresített szakvizsgát sikeresen letette. A szakigazgatási szervnél töltött életéről készített táblázatból jól végigkövethető

Csigó Lajos pozícióbeli és anyagi helyzetének változása. Mérnöki fizetését először 1927. október 27-én határozták meg, amihez különböző segélyeket és kiegészítéseket csatoltak. Makay következő értékeléseiben ki is mondta, hogy Csigó Lajos nem megfelelő önálló mérnöki munkára, ellenben nyilvántartási (irodai) munkakörben alkalmazhatónak tartja. Minősítésében így a részletes felmérésre és mérnöki nyilvántartásra az átlagoshoz képest jobbnak ítélte.³⁵

Évekkel később kifizetődött Csigó Lajos politikai döntése és korábbi katonai szolgálata: Horthy Miklós 1927. június 26-án a margitszigeti ünnepségen avatta tiszti vitézzé, ami országosan is jelentős esemény volt.³⁶ Az itteni avatással a vitézek száma csaknem 8500-ra emelkedett, Csigó pedig a kiváltságosabbnak tartható csoportba került, mivel földet is kapott a cím mellé.³⁷

34 MNL OL, S 92. - No. 26/2. 109–110.

35 MNL OL, S 92. - No. 25/2. 69.

36 Az új pécsi és baranyai vitézek. *Dunántúl*, 17. (1927) 146:3. (júl. 1.).

37 ANGELOVICS HELGA: Vitéz avatások a két világháború között 1921–1938. *Első Század*, 13. (2014) 1:18.

Halála

Katonai és polgári szolgálata egyre nagyobb presztízst biztosított számára Pécsen. A haza szolgálatáért idejét és vérét is áldozó mérnök, ha lassan is, de biztosan építhette karrierjét. Vitézi kinevezése pedig biztosíték volt arra, hogy a fennálló magyar kormányzat elismeri a vállalt szolgálatot, különösen az 1919–1921 közötti szerepvállalást. Sajnos az élet nem tartogatott olyan szerencsét Csigó számára, hogy kibontakoztathassa életét a megnyugodott viszonyok között. 1930-ban érkezett a hír, hogy a mérnök rövid, de súlyos betegség (hasi hagymáz, azaz hastífusz) után november elsején elhunyt.³⁸ Az eseményről külön is megemlékezett a *Mohácsi Hírlap*, ahol a településen az utóbbi időben dolgozó Csigó Lajos úrról közöltek rövid írást. Ebben megemlékeztek a mérnök életútjáról és működéséről, valamint a temetésének időpontjáról. Fivére, Csigó Valér a mohácsi kórházban volt tiszt-

ségviselő, így a települést „személyesen” is érintette a gyász.³⁹

Pécs városában a személyéhez kapcsolódó részvétnyilvánításnak két szála is akadt. Egyrészt a településen élő vitézeket felkérték, hogy vegyenek részt minél nagyobb számban társuk temetésén. A vitézek nevében Pállay Rezső, a Baranya vármegyei vitézi szék kapitánya szólalt fel a háborúban a hazát szolgáló hős emlékére.⁴⁰ Másrészt az itt élt és dolgozó polgárról emlékeztek meg, aki a híres szőlősgazda Csigó János fia volt. Fontosnak tartották kiemelni a mérnök helyi kötődését, akit ugyanott temettek el, ahová nagyapját, Skála Vencelt is örök nyugalomra helyezték. Ma is meglévő síremlékük ugyanabban a parcellában található a pécsi köztemetőben.⁴¹ Csigó emléketét alma matere is fenn kívánta tartani, így több esetben is fejet hajtott régi diáktársuk sírja előtt. A megfakuló emléketnek tulajdonítható, hogy Csigó Lajost a megemlékezők már főmérnöknek tartották, pedig valójában sose töltötte be ezt a pozíciót.⁴²

■ A pécsi Jókai tér (MNL BaML, XV. 41. Pécs város képeslapgyűjteménye)

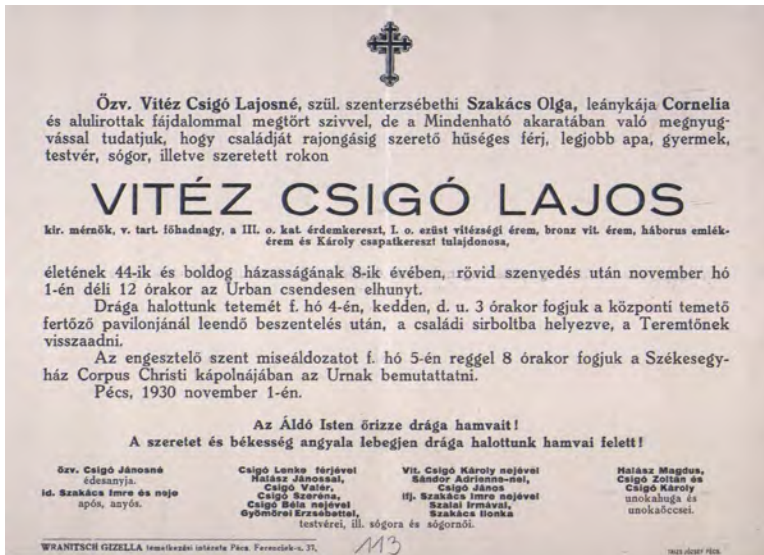
38 Csigó Lajos halotti bejegyzése, 1930. november 4. MNL BaML, XXXIII.1. a) Baranya Megye és Pécs Város anyakönyvi kerületei állami anyakönyvi másodpéldányainak levéltári gyűjteménye. Pécsi halotti anyakönyvei.

39 Halálozás. *Mohácsi Hírlap*, 20. (1930) 45:3. (nov. 9.).

40 Vitéz Csigó Lajos temetése. *Dunántúl*, 20. (1930) 251:5. (nov. 5.).

41 Vitéz Csigó Lajos temetése, Halálozások. *PN*, 39. (1930) 250:4. (nov. 4.).

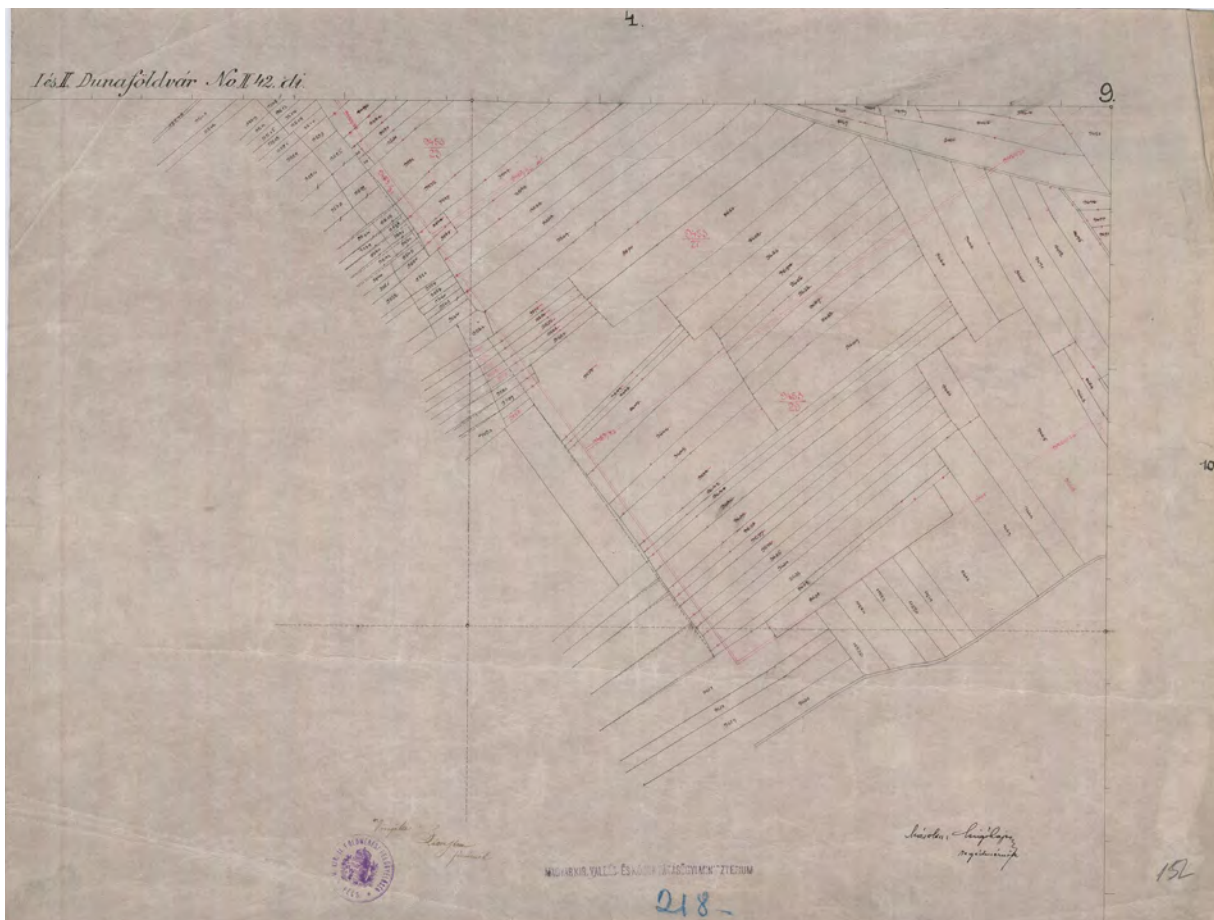
42 Ciszterci öreg diákok harmincéves találkozója. *PN*, 44. (1935) 254:3. (nov. 8.).

■ Csigó Lajos gyászjelentése (MNL OL, S 92. - No. 26/1. fol. 113.)

■ Csigó Lajos és családjának sírboltja (Pécsi köztemető, a szerző felvétele)

■ Dunaföldvár kataszteri térképének Csigó Lajos segédmérnök által másolt szelvénye, 1920 (MNL OL, S 78 - 233. téka - Dunaföldvár - 152.)